

iets zegt of niet, of eene bepaalde uitdrukking, waaraan men twijfelt, door het gebruik van schrijvers, die de taal wisten te hanteeren, geijkt of gewettigd is. Zoo kan het Woordenboek bijdragen tot opscherping en controleering van ons taalgevoel, er toe strekken om het gevoel voor hetgeen goed Nederlandsch is of niet, hetwelk vooral door germanismen wordt verflauwd, in ons levendig te houden en te verfijnen. Daartoe kan ook dienen de studie van de groepen van zinverwante woorden of synoniemen, wier keurige beschrijving er in is opgenomen: ik neem als voorbeelden de artikelen aansporen, aanstonds en omdat. Vooral leerzaam zijn de artikelen, waarin de kleinere rededeelen, de voorzetsels, voorvoegsels en voegwoorden worden beschreven; waarvan sommige voor het eerst in onze taal uitvoerig zijn behandeld: in het bijzonder de verschillende onderdeelen der beteekenis van de voorzetsels zijn met buitengewone zorg behandeld, en enkele onderscheidingen in de beteekenis verrassend door hare nieuwigheid; als voorbeelden noem ik de artikelen aan, af, al, be, ge, of (twee art.), om, on, onder (twee art.), voor het eerst hier onderscheiden), e. a.

En zoo zou ik eene reeks van belangwekkende artikelen ook over naamwoorden en werkwoorden kunnen noemen die het een lust is te lezen, en waarin men evenzeer de fijnheid der onderscheidingen in de taal bewondert als de scherpzinnigheid van den taalkenner, die deze onderscheidingen opmerkt en ze in de juiste woorden weet uit te drukken. De lezing van het Woordenboek acht ik een gezond voedsel voor den geest en ik haal met instemming de woorden aan uit De Vries' Inleiding: „Elk woord zoodanig te behandelen, dat al die verklaringen, aanhalingen en opmerkingen een samenhangend tafereel uitmaken, waarin de afzonderlijke trekken, die achtereenvolgens worden geschetst, zich vereenigen tot één helder beeld, ziedaar wat wij ons moesten voorstellen. Zijn wij bij die poging niet al te ver beneden het peil van billijke eischen gebleven, dan mogen

niet de voorspoedigste geweest. De betrekkelijk weinige tijd van den dag, die er voor De Vries voor het Woordenboek overbleef; de te geringe voorarbeid die was verricht, toen reeds met de bewerking werd begonnen, nl. voor het verzamelen van bouwstoffen, die voor een deel nog moesten worden bijeengebracht; de tijd in de eerste deelen besteed aan het opsporen en beschrijving van de etymologie of de afleiding der woorden, ook de grootsche opzet, doch vooral het geringe

MARTINUS NIJHOFF.

aantal werkkrachten, ziedaar enkele oorzaken, waardoor de geregelde en snelle voortgang der bewerking van het Woordenboek werd belemmerd.

Voegt daarbij de wederwaardigheden, waardoor de geschiedenis van het boek gedurende een deel van dien tijd tot eene lijdensgsschiedenis is geworden. De medestichter van het Woordenboek, Te Winkel, van wien De Vries in de Inleiding (bl. xxviii) getuigt: „dat heldere verstand, dat scherpzinnige oordeel, die logische juistheid van begrippen, dat geoeffende grammatische zintuig, bij die veelzijdige kennis en die gemoedelijke waarheidsliefde, dat alles is mij eene dagelijksche leerschool geweest, waaraan ik nog neden erkentelijk herdenk”, ontviel hem reeds in 1868; het laatste wat hij schreef was eene onvoltooide schets van het artikel „afspinnen”: zij brak af met de aanhaling „zijn levensdraad is afgesponnen”, zooals De Vries met aandoening in eene noot op dat woord vermeldt. De tweede medearbeider, de geestrijke Eelco Verwijs, van wiens buitengewone werkkraft en groote gaven De Vries het beste mocht verwachten, werd na eenige jaren van aangename samenwerking aangetast door eene kwaal, die hem het werken hoe langer hoe meer onmogelijk maakte en hem in 1880 ten grave sleepte. En de derde, de scherpzinnige en geleerde P. J. Cosijn, werd in 1877 tot een academischen werkkring geroepen en moest zijne werkzaamheid aan het Woordenboek staken: de hoop dat hij haar weer zou opvatten is niet vervuld.

Zoo stond De Vries, door deze opeenvolgende slagen getroffen en zelf niet meer over zijne vroegere kracht beschikkende, weder alleen voor de zware taak, en er bestond gevaar, dat de schoone en grootsche onderneming te niet zou gaan door gebrek aan arbeidskrachten. Er gingen jaren voorbij dat er geene enkele aflevering verscheen en het aanvankelijk zeer groote getal in teekenaars slonk langzamerhand tot op een vierde. Doch gelukkig lieten de uitgevers, in weerwil van de ongunstige geldelijke uitkomsten, den moed niet zinken en in 1879 hergaf een heldere lichtstraal op zijn pad aan De Vries den wegwijnenden moed, toen het congres te Mechelen het besluit nam zich te wenden tot de Nederlandsche en Belgische regeeringen, „opdat krachtige maatregelen genomen werden om de verdere uitgave van het Nederlandsch Woordenboek te verzekeren en te bespoedigen.” Dit besluit had het gewenschte gevolg: van dien tijd af trok de Nederlandsche regeering zich de zaak aan, en ook de Belgische voldeed aan het verzoek op de meest heusche

en vleende wijze. De Vries toog weder aan het werk en mocht de voldoening smaken aan het congres te Breda (1881) de dertigste aflevering aan te bieden. Vooral was het voor hem een groot geluk, dat hij zijn leerling A. Kluyver kon opleiden tot zijn opvolger, en aan hem de leiding der zaak kon toevertrouwen, wanneer hij zelf niet meer in staat zou zijn, zijne krachten er aan te wijden.

Nu brak een nieuw tijdperk van wederopleving aan, en deze werd bloei, toen door de zorgen der „Commissie van Bijstand”, een uitvloeisel van het Taalcongres te Amsterdam (1887), het aantal medewerkers kon worden uitgebreid. In 1888 werden de Heeren A. Beets en J. W. Muller aan de Redactie verbonden; van 1891—92 de Heer Uhlenbeck, van 1891—1896 de Heer De Vreese, van 1902—1905 de Heer Lodewijckx. Thans, nu de Heeren Muller (in 1902) en Kluyver (in 1911) tot een academischen werkkring zijn geroepen, bestaat de Redactie uit de Heeren Beets (sedert 1888), Boekenooien (1896), Heinsius (1906), Knuttel (1907) en Van der Meulen (1912). Er verschijnen nu geregeld zes afleveringen in een jaar en er is gegronde hoop, dat het groote en grootsche werk over een twintigtal jaren voltooid zal zijn. En daar het meerendeel der redacteuren nog jong van jaren is, mag men de toekomst van het Woordenboek verzekerd achten.

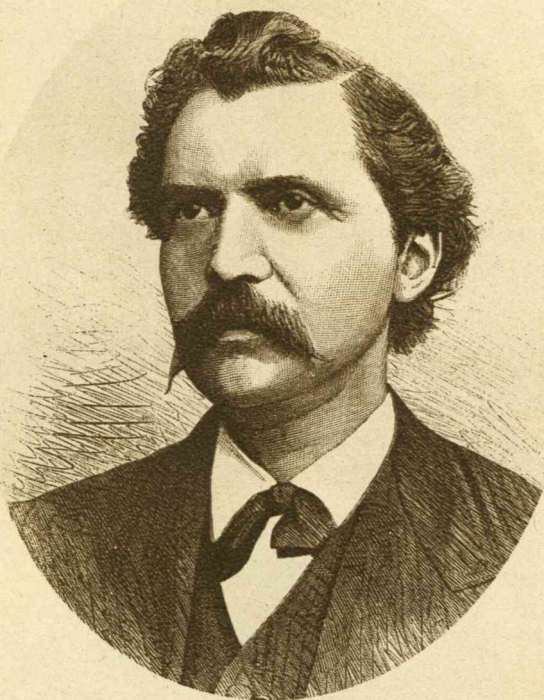
**

**

**

Wij spreken aan de Redactie bij gelegenheid van den gouden herdenkingsdag onzen hartelijken wensch uit, dat het haar gegeven mogen zijn, deze nationale taak tot een goed einde te brengen, dat zij de voltooiing er van moge bewerkstelligen en beleven, en dat het haar niet moge ontbreken aan de voor de vervulling harer zware maar schoone taak noodige volharding en onontbeerlijke werkkraft. Ook aan de Uitgever-firma's, wier namen op eene eervolle wijze aan het Nederlandsch Woordenboek zijn verbonden, en die — eene gelukkige gedachte — meenden dat deze dag niet onopgemerkt mocht voorbijgaan, komt een woord van warme erkentelijkheid toe voor het aandeel dat zij hebben in de totstandkoming van het Nederlandsch Woordenboek, door hunne onbaatzuchtigheid en hunne onverflauwde belangstelling in deze nationale zaak. Van de oorspronkelijke uitgevers is niemand meer in leven; de Heer D. A. Thieme overleed in 1879; de Heer Martinus Nijhoff in 1894, en de laatst overgeblevene, de Heer A. W. Sijthoff, stierf voor weinige maanden en mocht dus helaas dezen ook voor hem zoo gewichtigen dag niet beleven, maar de firma's Nijhoff en Sijthoff zetten de tradities harer stichters met groote trouw voort en zijn vast besloten mede te blijven werken aan de voltooiing van het grootsche werk.

J. VERDAM.

D. A. THIEME.

wij hopen dat het Woordenboek, in overeenstemming met de bedoeling, niet alleen bij voorkomende behoefte opgeslagen, maar ook wel eens gelezen zal worden” (t. a. p. bl. lxxxv).

Vijftig jaren zijn verlopen, sedert dat het tot stand komen van het Woordenboek verzekerd was door het teekenen van het contract met de uitgevers, en nog zullen verscheidene deelen moeten verschijnen vóór dat het is voltooid. Dit wekt misschien verwondering bij degenen, die niet kunnen begrijpen, welk een arbeid er voor de samenstelling van het Woordenboek wordt vereischt; ook het door de Gebroeders Grimm gestichte Deutsches Wörterbuch, in 1854 begonnen, is evenmin reeds voltooid. Misschien zou er een grooter deel afgewerkt hebben kunnen zijn, maar de eerste 25 jaren zijn voor het Woordenboek

A. W. SIJTHOFF.